

Freud szerint a szerelem Franz szerint a náci-vircsaft

Az osztrák szerző, Robert Seethaler (*1966) egyik írói arcával avagy regiszterével a Blaschtik Éva fordította *Egy egész élet* című regényéből már megismerkedhettek a magyar olvasók. Az, címével teljes összhangban, a pótapai nevelésnek köszönhetően gyermekkorától bicegő kötélpályaépítő-függővasútkarbantartó, Andreas Egger „eseménytelen” életét meséli el, az elbeszélés horizontját ehhez a nem éppen kalandos avagy látványos élethez szabva. A *Der Trafikant* (A trafikos) című regénnyel ismerkedő olvasókként először azt gondolhatnánk, itt szükségképpen kitágul, nagyobb horizontot fog be a regény világa, hiszen a fiatalemberré-alig-serdült hős szülőfalujából egy nyüzsgő metropoliszba, az 1930-as évek-végi Bécsbe kerül. Ám ez csak részben van így. Bár kétségtelen, hogy Franz férfitvá érésének-keményedésének kitüntetett színhelye, a trafik, természetesen par excellence nyilvános tér, a társadalomból óhatatlanul is merítést kínáló közönséggel, amiként úgyszólván az is elkerülhetetlen, hogy egy, Bécs egyik forgalmas pontján működő dohányáruda körül, sőt odabent is, történjenek olyan események, amelyek, ha nem okvetlenül szerepelnek is hírként a trafikban árusított hírlapokban, de rokoníthatók ezekkel a hírtértékű eseményekkel, megerősítő-hitelesítő módon illusztrálják azt a korszellemet, amely a mindinkább eltorzuló közérzületért (ideértve a *néma cinkosokat* is) felelős, s amelyből a sajtó által is tállalt atrocitások fakadnak, a regény világa ennek ellenére itt is behatároltnak mondható – az érdekes és hiteles korrajzból úgy és annyi fér bele *A trafikosba*,

amennyit a regény elsődleges poétikai szervezőelve illetve archetípusa (a jó öreg fejlődésregény) megenged.

A protagonista Franz Huchel, a salzkammerguti Nußdorfból; miután anyjának bizonyos intim együttéléket rendszeresen honoráló támogatója egy tóba fullad, az asszony tizenhét éves fiát, Franzot (aki addig lényegében csak beleélt a világba) 1937. késő nyarán Bécsbe küldi egy régi ismerőséhez, trafikostanoncnak. A trafik tulajdonosa, Otto Trsnjek (fél lábát elveszítette az 1. világháborúban) bevezeti a fiút a trafikosság *know-how*jába, ez mindenekelőtt a (törzs)kuncsaftok ismeretét, másodsorban pedig az exkluzívabb dohányárúk (szivarok) illetőleg a hírek (vagyis az árusított újságok) naprakész ismeretét jelenti. (Az áru- és vevőismeret részét képezi, hogy a trafikosság tudja, hol vannak a lefotografált hölgyek intim testtájjait látni engedő képes füzetek, és kik azok, akiknek ezek megmutathatók illetve árulhatóak.)

A törzsvevőkör legérdekesebb figurájának Franz számára Freud professor bizonyul – a pszichoanalitika ekkor már több, mint nyolcvan esztendőes atyjának (ambivalens) híre Salzkammergutba is eljutott; eleve nagy élmény tehát a fiú számára a Freuddal való megismerkedés. Mivel az ifjú emberben életkorának megfelelően tombolnak a hormonok, s amikor a professor buzdítását követve szórakozni megy a Práterbe, prompt szerelmes is lesz, a szerelem ügyében tanácsokért „nyaggatja” a szivarokkal szóra bírni igyekezett nagyhírű férfiút (akiről kiderül, hogy a szerelmet rejtélyes fenoménnek [de a gyakorlatban különösebb elméleti előképzettség nélkül abszolút’ művelhető vala-

minek], a nőket titokzatos, „átvilághíthatatlan” lényeknek tartja); kapcsolatuk lassanként mind szorosabb és közvetlenebb, mondhatni, barátságba hajló lesz. (Az apját nem ismerő Franznak Bécsben két kvázi-apafigura lép az életébe: Trsnjek, a trafikos, és Freud.)

Közben lendületesen folyik Ausztria és a főváros fasizál(ód)ása: a náci horogkeresztesek előretörésében, az osztrák függetlenséget védeni próbáló Kurt Schuschnigg kancellár hátrálóban. (Az Anschluß-ra igen hamar, 1938. márciusában sor fog kerülni.) Egyre fontosabb lesz a trafik vásárlóinak, köztük Freud professzornak a zsidó avagy árja volta – a „zsidóbarát” (amennyiben vásárlóit származásukra való tekintet nélkül kiszolgáló) Trsnjek az üzlete elleni vandál támadás formájában már '37. őszén megkapja az első figyelmeztetést. Mivel ennek, valamint az ezt nemsoká követő újabb dúlásnak nemigen van foganatja, valamelyik „jóakarója” följelenti tiltott pornográf füzetek (zsidóknak való) árusításáért. Az egyébként is antináci nézeteket hangoztató trafikost begyűjtik; nem is hagyja el élve a Gestapo-parancsnokság pincéjét.

A Práterben megismert gömbölyded cseh szökeségről (a faképnél hagyott Franz Freud biztatására kutatja fel; Anezka azután férfiúi beavatásáról is gondoskodik) kiderül, hogy varieté-táncosnő, akire mintegy előjogot formál a lokál konferansziéja (akit később, mivel nem állja vitriolosan kifigurázni Hitlert és a náciakat, szintén elvisz és eltüntet a Gestapo). Ez, mármint, hogy szíve hölgyének bájai eladók, de legalábbis beléptidj ellenében szabadon szemlélhetők, természetesen hatalmas tördöfés a szerelmes Franznak, ám amikor megkapja az értesítést, hogy a Gestapo kiiktatta Otto Trsnjeket (hivatalosan: „szívbánalmak”), félteni kezdi az adott körülmények között nyilvánvalóan önvészélyes politikai kabaréban fellépő Anezkát; fölajánlja neki illetve kéri, hogy tűnjenek el együtt Bécsből, csak hogy a lány addigra már egy nyálas, fiatal Totenkopf-SS szeretője.

Mintegy betetőzi a trafikot immár egyedül vezető Franz igen hajsztolt ütemű felnőtté válását, hogy „öreg barátját”, kétségbeesésének, csalódásainak temperálóját, önbizalmának visszafogott-diplomatikus erősítőjét, Freud professzort is elveszíti: a zsidóként magát (joggal) egyre inkább fenyegetve érző agg elmegyógyász-tudós, amíg még teheti, 1938. június elején családstul Londonba emigrál. (A felnőtté-avatás egyfajta szimbolikus lezárása a közös szivarozás Freuddal, miután az ifjú trafikos a civil titkosrendőrök ébersé-

gét kijátszva bezökött a szemmel tartott házba elbúcsúzni.) – Ez együtt sok is Franznak: néhány nappal a Freud család fölkerekedése után az éj leple alatt „valaki” levágja a Gestapo-parancsnokság előtti háromból a középső horogkeresztes zászlót, és helyébe egy rokkantak által viselhető felemás szárú nadrágot von föl az árbocra – természetesen a likvidált Trsnjeknek a Gestapo által visszaküldött, elvarrt-félszárú nadrágját. Ahogyan – köztudottan – öl a nevetés, úgy nevetésségessé-tétellel öngyilkosságot is lehet elkövetni – nem valószínű, hogy Franz ne lett volna tisztában „szappanbuborék-hatású” partizánakciójának elmaradhatatlan következményével; reggel el is viszik, és az átfunkcionált Hotel Metropolit „nem szokásuk” a bezsuppoltaknak élve, szabadlábbon elhagyni.

Az utolsó snittben, 1945. egy márciusi reggelén Anezkát látjuk: a ki tudja, mióta nem működő trafik felé vetődve Franznak a kirakatra ragasztott utolsó, nyilván erősen posztumusz *álomcéduláját* olvassa (Franz nemcsak fölfrkantotta az álmait ébredéskor, ahogyan azt Freud tanácsolta neki, de – s ez a kuriozitás valamilyen mértékben még vevőcsalogatónak is bizonyult – ki is ragasztotta ezeket a cédulákat a trafik kirakatára), majd védett helyre iszkol a légitámadás elől – a regény a Bécszet támadó szövetséges bombázókötélékek motordübörgésével búcsúzik.

Mi tagadás, Seethaler regényében van néhány olcsó: erőltetett illetve valószínűtlen fordulat – hogy hősünk, Franz, szövetségesek, megfelelő kapcsolatok, sőt társadalmi-politikai hatékonyságra aspiráló indulat híján nem valamilyen hatásosabb, az ellenállás szempontjából konstruktívabb akcióban süti ki gyűlöletét illetve megtorlásvágyát, az érthető. Hogy a maga módján sikeres lehessen az akciója, azaz hogy 1938. tavaszán ne őrizték volna éjjel-nappal a Gestapo székhelyül szolgáló épületet, az annál hihetlenebb. Hogy Anezka az utolsó háborús márciusban arra járván megtalálja Franz még mindig olvasható, hét éves (!) *álomcéduláját* a trafik sértetlen kirakatüvegén, abban is csak a hollywoodi hatásvadászat példáját tudjuk látni. – Hogy ezek fölött nem igazán esik illetve essék nehezünkre szemet hunyni, arról gondoskodik a nagyon plasztikusan érzékeltetett korhangulat, Franz Huchel, Freud professzor és Trsnjek trafikos nemigen feledhető alakja, és milyen méltánytalan lenne megfedkezünk a „statisztériáról”, a Hitlert parodizáló kabarettistáról vagy a sükségszülte tucatkollaboránsról, a lábát fájoló Heribert Pfründner postásról! ■ ■ ■